

ПАНО ІМ. М. В. ОСТРОГРАДСЬКОГО – ЛІДЕР ОСВІТИ ПОЛТАВЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В. В. Зелюк, ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-6359-9936>

Наголошено на важливості освіти в умовах воєнного стану. Проаналізовано дослідження, присвячені функціонуванню освітньої галузі в умовах війни та її відновленню. Підкреслено важливість післядипломної освіти у воєнний час, яка впливає на розвиток суспільства та підготовку професіоналів, здатних допомогти у відновленні та розвитку країни після війни. Представлено досвід Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського як провайдера освітніх послуг. Досліджено ефективність розроблення та втілення в освітній діяльності безпекових питань, дистанційної освіти та технологій, зміцнення ментального здоров'я учасників освітнього процесу, участі освітян в таких науково-методичних проєктах, як «STEM-inclusion», швейцарсько-український проєкт DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», «Про.Спільноти: безпечне та сприятливе середовище для навчання дітей», СпівДія Hub «Особистісне зростання». Виокремлено пріоритетні завдання освітньої галузі Полтавської області: безпека і захист, гнучкість та готовність до адаптації, доступ до ресурсів, психологічна підтримка і консультації, залучення міжнародних організацій. Наголошується на ключовій ролі ПАНО ім. М. В. Остроградського в реалізації реформи НУШ на Полтавщині, важливості діяльності закладу в напрямі психологічної підтримки військовослужбовців (проведення тренінгів, семінарів, спеціальних курсів), здійснення волонтерської діяльності, розвитку гуманітарної освіти та заходів із патріотичного виховання учнівської молоді.

Ключові слова: освіта, освітній лідер, Нова українська школа, воєнний стан, інновації, освітня ініціатива, проєкт.

Vitaliy Zelyk. PANO n.a. M.V. Ostrohradskiy as a Leader of Education in Poltava Region in Wartime

Author of this paper emphasizes importance of education under conditions of martial law, notes studies devoted to the functioning of educational branches in wartime and its recovery, notes importance of system of in-service education which in wartime directly affects the development of society and the training of professionals who can help in the reconstruction and development of the country after the war. Author presents the experience of M.V. Ostrohradskiy Poltava Academy of Continuing Education as a provider of educational services. The effectiveness of the development and implementation in educational activities of security issues, distance education and technologies, strengthening the mental health of participants in the educational process, the participation of educators in such scientific and methodological projects as “STEM-inclusion”, the Swiss-Ukrainian DECIDE project – “Decentralization for Improved Democratic Education”, “Pro.Communities: a safe and favorable environment for children’s learning”, SpivDiya Hub “Personal growth”. Priority tasks of the educational sector of the region are highlighted: security and protection, flexibility or readiness for adaptation, access to resources, psychological support and consultations, involvement of international organizations. The key role of PANO n.a. M.V. Ostrohradskiy in the implementation of the NUS reform in Poltava region, importance of the institution’s activities for psychological support of military personnel (trainings, seminars, special courses), volunteer activities, development of humanitarian education and measures for patriotic education of school youth.

Keywords: education, educational leader, New Ukrainian school, martial law, innovations, educational initiative, project.

Окупанти визначили своїми ворогами культуру, освіту та людяність. І не шкодують для них ні ракет, ні бомб.

Україна, яка прагне бути конкурентоспроможною в сучасному світі, має визначити освіту та науку своїми стратегічними сферами.

Володимир Зеленський, Президент України

Постановка проблеми. Розвиток вітчизняної освітньої галузі в умовах широкомасштабного військового вторгнення російської федерації в Україну стає ключовим фактором конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні, джерелом технологічного процесу та інновацій, а також засобом

збереження національної ідентичності й незалежності. Утім, основою демократії та цивілізованого суспільства залишаються освічені громадяни. Умови війни створюють виклики для досягнення якісної освіти, необхідної освітньої інфраструктури для дітей і дорослих, підтримки освітніх ініціатив,

Зелюк Віталій Володимирович, кандидат педагогічних наук, доцент, директор Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського.

фізичної та психологічної безпеки дітей і педагогічного персоналу; готовності адаптувати освітній процес до надзвичайних ситуацій і забезпечити навчання з використанням дистанційних технологій; пошуку та мобілізації ресурсів для забезпечення якісної освіти в обмежених умовах. Ключову роль у пошуку нових підходів до навчання, ефективних педагогічних та інформаційних технологій, шляхів і механізмів подолання дисбалансу між ефективністю, темпом навчання, якістю та загальним досвідом навчання в офлайн- та онлайн-класах має післядипломна педагогічна освіта.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій свідчить про ретельну увагу міжнародних і неурядових організацій, вітчизняних і зарубіжних дослідників до проблеми освіти і науки в умовах воєнного стану. Зокрема, в документах ООН, ЮНЕСКО, ОЕСР, ЄС, Глобальної коаліції на захист навчальних закладів від нападів, Міжвідомчої мережі освіти в надзвичайних ситуаціях та ін. представлено орієнтири організації навчання в умовах військової агресії та механізми відновлення освітнього процесу після закінчення бойових дій, модель інтеграції дітей-біженців в освітній процес. Дослідниками О. Глушко, А. Джурило, С. Кравченко, О. Локшиною, О. Максименко, Н. Нікольською, О. Топузовим, О. Шпарик проаналізовано можливі сценарії навчання, які освітяни можуть розглядати відповідно до окремих ситуацій.

Дослідження науковців щодо розвитку вітчизняної системи освіти в умовах війни різнопланові. У фокусі уваги питання управління освітою в умовах воєнного стану (І. Жиляєв, С. Лондар, В. Рогова); освіти дорослих в Україні у воєнний і повоєнний періоди (О. Аніщенко); організаційно-педагогічного та програмно-технічного забезпечення дистанційної освіти (Д. Васильєва, Л. Лондар, І. Семєнець-Орлова, І. Твердохліб); впровадження реформи НУШ у закладах освіти (О. Денисюк, Т. Дронь, Н. Титаренко) тощо.

Водночас учені одноголосно заявляють про необхідність модернізації освітньої системи, підвищення якості наукових досліджень та сприяння інноваціям, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність у сучасному світі.

Метою статті є аналіз виконання пріоритетних завдань освітньої галузі на Полтавщині в умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України та дослідження їхньої реалізації в Полтавській академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського.

Основний виклад матеріалу. Заклади післядипломної педагогічної освіти завжди мали важливу роль у забезпеченні міцного, неперервного

взаємозв'язку наукової теорії та практики, наукових досліджень і освітніх практик, міжкультурної комунікації, були вагомим чинником громадянського й особистісного зростання вчителя, суттєво впливали на систему освіти, моральні цінності молоді тощо.

На освітній ниві Полтавщини лідером змін, що активно реагує на всі виклики сьогодення і у своїй роботі впроваджує всі сучасні інновації, є Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського як своєрідний транзитний хаб інновацій, де у єдиному інформаційному просторі поєднуються постулати науки, методичні рекомендації, практичні розробки тощо і де кожен освітянин має змогу знайти щось потрібне саме йому та надати зворотний зв'язок, поділитися своїм унікальним знанням зі спільнотою та учнями, формувати та розвивати майбутнє покоління українців, які будуть відбудувати повоєнну Україну.

В академії завдяки належному науково-педагогічному ресурсу створено умови для реалізації освітніх моделей підвищення кваліфікації педагогічних працівників та зосереджено значний пласт науково-методичних напрацювань, адаптованих саме до нагальних потреб учителів закладів освіти всіх типів, реалізується основна мета трансформації системи освіти України – людина, її потреби й цінності, людина з освітою, що відповідає складним вимогам сьогодення та протистоїть викликам часу, бо тільки освічені українці можуть створити міцну, життєздатну державу, збудувати сучасну економіку, забезпечити майбутнє прийдешніх поколінь [2].

У воєнний час післядипломна освіта стає ще важливішою для розвитку суспільства та підготовки професіоналів, які можуть допомогти у відновленні та розвитку країни після війни. Саме Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського є тим лідером, який в умовах воєнного стану ініціює обговорення проблем освіти та здатен консолідувати освітян для пошуку шляхів їхнього розв'язання [2], зосереджуючись, зокрема, на таких проблемах:

– Безпечне освітнє середовище. Працівниками академії постійно напрацьовуються та оновлюються рекомендації щодо створення безпечного та дружнього середовища без насильства в закладах освіти та громадах [4].

– Дистанційна освіта та технології. Під час воєнного часу дистанційна освіта та використання технологій у освітньому процесі є критично важливими, тож завдяки низці заходів, методичних рекомендацій та практичних занять, що були проведені науково-педагогічними працівниками академії, пе-

дагоги області пройшли підготовку до використання дистанційних освітніх технологій, коли традиційні форми навчання були обмежені, та могли працювати в екстремальних умовах і сприяти розвитку дітей та молоді в надзвичайних обставинах повномасштабного вторгнення російської федерації [2].

– Зміцнення ментального здоров'я учасників освітнього процесу. На базі академії проводяться тренінги з питань збереження власного ментального здоров'я, навчання навичок самопомоги та психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу, розвитку резильєнтності у дітей та дорослих, посилення спроможності педпрацівників здійснювати освітній процес з урахуванням наслідків психологічної травми, щоб краще розуміти та підтримувати дітей, які пережили стрес та/або травматичні події під час війни [2].

Так, в академії впроваджується обласний науково-методичний проєкт СпівДія Нуб «Особистісне зростання», який передбачає реалізацію таких компонентів, як створення системи надання допомоги щодо забезпечення доступу до якісних послуг із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Завдання проєкту – розкрити теоретичні основи психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу та особливості особистісного зростання педагогів і його специфіки у воєнний час; сприяти методичному забезпеченню навчання та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти щодо виявлення ресурсів для професійного зростання та вдосконалення; поширення методів і технологій психосоціальної підтримки всіх учасників освітнього процесу та практик особистісного зростання педагогів; консолідація зусиль педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів освіти і медицини, батьків і громадськості для розвитку системи психологічної допомоги в Полтавській області.

У рамках проєкту проведено два навчальні тренінги «Гнучкість як чинник життєстійкості» та «Психологічна комунікація та допомога особистості в кризових ситуаціях», охоплено понад 100 педагогічних працівників області.

Із метою зміцнення ментального здоров'я директорів та консультантів інклюзивно-ресурсних центрів Полтавської області проведено цикл тренінгів «Надання психологічної допомоги дітям, що зазнали психотравмуючих дій», загалом охоплено 65 осіб.

Працівниками кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти ПАНО ім. М. В. Остроградського розроблено та реалізовано навчальний курс «Підтримка вчителя в новому навчальному році в умовах війни», мета якого – розвиток про-

фесійної, інклюзивної, емоційно-етичної, громадянської компетентностей педагогічних працівників закладів освіти щодо створення безпечного освітнього середовища у період воєнного стану, забезпечення особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу в контексті реалізації державної освітньої політики, ефективного використання цифрових технологій та технологій дистанційного навчання в освітньому процесі. Охоплено 79 педагогічних працівників [5].

З метою розвитку психологічної компетентності педагогічних працівників закладів освіти області працівниками кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти проведено онлайн-марафон «Ефективна комунікація педагогічних працівників у кризових ситуаціях», три навчальні вебінари та цикл тренінгів «Емоційна підтримка та професійне зростання вчителя», загалом охоплено понад 500 педагогічних працівників закладів освіти області.

Академія не може залишатися осторонь історичних подій, які відбуваються в Україні. В умовах неоголошеної війни, яка ведеться на сході країни, наш громадянський обов'язок – допомогти та підтримати бійців Сил оборони, усіх військових формувань, що захищають нашу Батьківщину та свободу. Із цією метою варто назвати такі елементи діяльності академії:

– Волонтерська діяльність. Співробітники академії активно залучені до проведення заходів широкої тематики для внутрішньо переміщених осіб, забезпечення інформаційної підтримки учасників освітнього процесу в області (освітній контакт-центр), передачі матеріальної допомоги різних видів для ЗСУ та вразливих категорій населення тощо.

– Гуманітарна освіта та патріотичне виховання. Значна частина заходів, що їх проводить академія, містить у собі гуманітарний аспект, такі як права людини, міжнародне гуманітарне право, мир і безпека та національно-патріотичний аспект. Це допомагає педагогам області виховувати толерантність у здобувачів освіти, формувати повагу до рідної країни та її громадян, учити розв'язувати конфлікти демократичним шляхом, сприяти забезпеченню майбутнього та розвитку суспільства в умовах воєнного конфлікту та після його завершення, створенню сприятливого клімату для порозуміння між різними групами після закінчення війни.

– Реалізація реформи «Нова Українська Школа». ПАНО ім. М. В. Остроградського належить ключова роль у реалізації реформи НУШ на Полтавщині: триває процес підготовки вчителів початкових класів, галузеве навчання для учителів 5–6 класів, ведеться систематична робота з педагогами

пілотних закладів, проводиться навчання керівників та заступників керівників ЗЗСО.

– Упровадження елементів STEM-освіти в закладах освіти. У ПАНО ім. М. В. Остроградського функціонує STEM-лабораторія, проводяться тематичні заходи, спрямовані на розвиток технічної складової освіти, бо саме теперішні учні стануть інженерами та технічними спеціалістами, що матимуть велике значення у відновленні інфраструктури після війни, фахівцями, які будуть відновлювати будівлі, дороги, енергосистеми та інші важливі об'єкти.

У 2022–2024 рр. в академії реалізується обласний науково-методичний проєкт «STEM-inclusion», мета якого – розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників закладів освіти Полтавської області шляхом розроблення та використання електронних навчально-методичних кейсів щодо впровадження технологій STEAM-освіти за різними категоріями особливих освітніх потреб дітей [2; 5]. Завдання проєкту:

– розкрити теоретичні основи навчання дітей з ООП із застосуванням технологій STEAM-освіти для забезпечення рівного доступу до якісної освіти;

– здійснення методичного, аналітичного та кадрового забезпечення діяльності закладів загальної середньої освіти щодо застосування технологій STEAM-освіти у Полтавській області;

– методичне забезпечення навчання та підвищення кваліфікації педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів, закладів освіти щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами із застосуванням технологій STEAM-освіти;

– поширення практики організації освітнього процесу із використанням технологій STEAM-освіти з дітьми з ООП, методів і технологій інклюзивного навчання, об'єднання зусиль педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів освіти і ПРЦ, батьків і громадськості для розвитку системи інклюзивної освіти в Полтавській області.

З 2020 року впроваджується швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» [2]. Важливим напрямом реалізації проєкту на регіональному рівні є експертна підтримка у модернізації та розробленні Стратегії розвитку освіти Полтавської області на 2023–2027 роки та Дорожньої карти її реалізації (фокус саме на управлінні освітою).

Наступний напрям – це експертна та консультативна підтримка області та територіальних громад. Голови громад та управлінці освітою Полтавської області є активними учасниками заходів у межах Національної консультативно-дорадчої кампанії «Освіта в нових громадах від А до Я».

Освітня Полтавщини долучилися (у складі фокус-груп) до розроблення (спільно з Мінцифрою) проєкту з оптимізації звітності та документообігу у сфері управління освітою. Також представники області взяли участь у фокус-групах щодо реформи шкільного харчування (зокрема управлінці освіти ТГ, директори ЗЗСО, медичні (діет) сестри, кухарі) [7].

Представники ОУО та ЗЗСО долучилися до «нульового зрізу» Всеукраїнського соціологічного дослідження щодо децентралізації управління освітою.

У рамках впровадження проєкту здійснено конкурсний відбір громад-партнерів та вибрано (серед 19 ТГ) для подальшої співпраці Решетилівську, Білоцерківську, Мачухівську та Терешківську ТГ, з якими проведено низку активностей.

Відтак у рамках співпраці з громадами-партнерами проведено серію консультацій із національними експертами щодо питань: структура органу управління освітою; бюджет та бухгалтерський облік; ефективна комунікація в ТГ; оптимізація мережі закладів освіти; забезпечення харчування, підвезення, закупівель, інструменти місцевої демократії тощо [7].

Уже маємо історії успіху, зокрема щодо впровадження НАССР – Нове шкільне харчування: історія успіху Решетилівки. Громади-партнери активно працюють над розробленням стратегій розвитку освіти та стратегії розвитку ТГ, а також дорожніх карт їхньої реалізації.

Уже другий рік поспіль у ЗЗСО впроваджується курс за вибором «Навчаємося жити в громаді» для учнів 8(9) класів. 8 педагогічних працівників завершили навчання та отримали від проєкту навчально-методичні матеріали [1; 2]. Наразі ми активно працюємо з громадами-партнерами щодо ефективної роботи піклувальних рад закладів освіти ТГ та моніторингом їхньої діяльності.

Від початку війни проєкт DECIDE дещо переорієнтував свою роботу на підтримку цифрових та інформаційних ініціатив МОН та Мінрегіону. Спільно з Міністерством освіти і науки України запустили освітній чат-бот у Telegram EducationUaBot – це спеціальний бот для всіх, кому необхідно дізнатися достовірну інформацію про організацію навчання в умовах війни. У ньому батьки, учні, вчителі та керівники закладів освіти знайдуть відповіді на найпоширеніші запитання. Розроблено сайт для міністерств освіти інших держав. Проведено серію тренінгів для освітян Швейцарії та інших країн ЄС.

В умовах воєнного стану громади стикаються із багатьма викликами, проєкт DECIDE допомагає управлінцям подолати труднощі, зокрема проведе-

но низку експертних консультацій та роз'яснень: про структуру і повноваження військових адміністрацій; як діяти освітянам в умовах воєнного стану і як захищаються права учасників освітнього процесу; використання матеріальних цінностей у громаді для потреб ТРО, ВПО; про національний мультипредметний тест тощо [1; 3]. Проект надає гуманітарну допомогу громадам щодо розміщення ВПО, облаштування укриттів, забезпечення освітнього процесу тощо.

Колектив академії не тільки оперативної та креативно реагує на прогресивні нововведення, тенденції та виклики воєнного часу, а і проактивно генерує нові бачення та ідеї, продовжує невпинно рухатися вперед, розвиватись і покращувати рівень освітніх послуг, залишаючись навіть у складних умовах невизначеності освітнім маяком, орієнтиром, що виконує цілевказну роль в освіті в масштабах області.

Висновки. В умовах повномасштабної війни українське суспільство і далі живе, розвивається, мріє і творить. Важливу роль у забезпеченні стійкості та подальшого розвитку регіональної системи освіти у цей час має Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського – ключовий провайдер державної освітньої політики в Полтавській області, який активно реагує на всі виклики сьогодення. Педагогічний та науково-педагогічний колектив закладу докладає чимало зусиль для підвищення професійних компетентностей, розвитку педагогічної майстерності освітян області, збереження освітнього процесу, підтримки національної ідентичності, надання психологічної допомоги та підготовки до майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громада без насильства : метод. посіб. / [автори-укладачі: М. М. Єценко, Т. А. Устименко]. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2022. – 64 с.
2. Звіт про роботу Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського за 2022 рік / МОН України, НАПН України, Департамент освіти і науки Полтавської обласної військової адміністрації, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського. Полтава: РВВ ПАНО, 2022. 172 с.
3. Єценко М. М., Устименко Т. А. Спроба дослідження громадської думки щодо домашнього насильства: кейс Полтави-2021. Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн. 2022. № 5 (206). С. 126–131. doi: 10.33272/2522-9729-2022-5(206).
4. Калініченко І. О. Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів щодо підтримки дітей з освітніми труднощами. Перспективи та інновації науки: журнал. № 2(7) 2022. С. 324–332. URL : [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-324-332](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-324-332).

5. Калініченко І. О., Шара С. О. Цифровізація науково-професійного простору. Перспективи та інновації науки: журнал. № 11(16), 2022. С. 232–24. DOI:[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-11\(16\)-232-241](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-11(16)-232-241)

6. Про.Безпеку: безпечна освітня екосистема громади: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Н. Софій, А. Аносової. Київ: Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2023. 518 с.

7. Yeshchenko M. State of formation civil competences heads institutions of general secondary education. Multidisciplinnrní mezinárodní vědecký magazín “Věda a perspektivy” je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. No 11(18) 2022. Str. 133-145. doi: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-11\(18\)](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-11(18))

REFERENCES

1. Kalinichenko, I.O. Activities of inclusive resource centres to support children with educational difficulties. Prospects and innovations of science: a journal, 2022, no. 2(7), pp. 324-332, doi.org:10.52058/2786-4952-2022-2(7)-324-332

2. Kalinichenko, I.O. Digitalisation of the scientific and professional space. Perspectives and innovations of science: a journal, 2022, no. 11(16), pp. 232-241, doi.org:10.52058/2786-4952-2022-11(16)-232-241

3. MES of Ukraine, NAPS of Ukraine, Department of Education and Science of the Poltava Regional Military Administration, Poltava M.V. Ostrohradskyi Academy of Continuing Education (2022). Zvit pro robotu Poltavskoi akademii neperervnoi osvity im. M. V. Ostrohradskoho za 2022 rik [Report on the work of the Poltava M. V. Ostrogradskyi Academy of Continuing Education], Poltava: RVV PANO.

4. Softy,N., Anosova, A.(ed.) (2023). Pro bezpeku: bezpechna osvitiia ekosystema hromady: navchalno-metodychnyi posibnyk.

[About safety: a safe educational ecosystem of the community: a study guide], Kyiv: Centre for Innovative Education «Pro.Svit».

5. Yeshchenko, M.M., Ustymenko T.A. An attempt to study public opinion on domestic violence: the case of Poltava-2021. The image of the modern

Image of the modern teacher: electronic scientific professional journal, 2022,no. 5 (206), pp. 126-131, doi:10.33272/2522-9729-2022-5(206)

6. Yeshchenko, M. Ustymenko, T. (auth.-comp.) (2022). Hromada bez nasylstva : metod. posib. [Community without violence: a methodological guide], Poltava: TOV «ASMI».

7. Yeshchenko, M. State of formation of civil competences of heads of institutions of general secondary education. Multidisciplinary mezinárodní vědecký je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142, 2022, no. 11(18). pp. 133-145, doi: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-11\(18\)](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-11(18))

Цитувати: Зелюк В. В. ПАНО ім. М. В. Остроградського – лідер освіти Полтавщини в умовах війни. Постметодика. 2023. № 2–3. С. 2– 6.

© В. В. Зелюк, 2023. Стаття надійшла в редакцію 2.10.2023